

Пропозиції
до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та
Кримінального процесуального кодексів України
щодо посилення відповідальності за корупційні кримінальні
правопорушення у сфері правосуддя»
(реєстр. № 9438 від 29.06.2023 р.)*

Законопроект розроблено з метою посилення відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення у сфері правосуддя.

Проектом пропонується доповнити Особливу частину Кримінального кодексу України (далі – КК України) розділом XVII-A «Корупційні кримінальні правопорушення у сфері правосуддя», що охоплює п'ять нових норм: стаття 370-1 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди судді чи присяжному», стаття 370-2 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди суддею чи присяжним», стаття 370-3 «Вплив на прийняття судового рішення суддею, присяжним», стаття 370-4 «Підкуп експерта, спеціаліста» та стаття 370-5 «Підкуп свідка».

Визнаючи необхідність удосконалення підстав кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя, вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

1. Законопроект, метою якого є запровадження нових підстав кримінальної відповідальності, потребує аналізу статистичних даних практики застосування норм кримінального закону, які б доводили наявність випадків, коли справді небезпечні діяння залишалися безкарними внаслідок недосконалості закону.

З огляду на усталену практику побудови розділів Особливої частини КК України за принципом родового об'єкта кримінально-правової охорони, фактично пропонується запровадити відповідальність за посягання на суспільні відносини, які *вже* охороняються кримінальним законом, зокрема нормами Розділу XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» та Розділу XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» КК України. Так, пропонувані у статтях 370-1, 370-2 проекту КК України ознаки правопорушення вже відображені у частинах третій, четвертій статті 368 КК України, якими передбачена відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище (тобто суддею – згідно з Приміткою до статті 51-3 Закону України «Про запобігання корупції»); та у частинах третій, четвертій статті 369 КК України, якими передбачено відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище.

Положення проекту про доповнення КК України статтею 370-3 «Вплив на прийняття судового рішення суддею, присяжним» є сумнівними, з огляду на чинну статтю 376 КК України, якою передбачено відповідальність за втручання в будь-

якій формі (у тому числі із використанням особою службового становища) в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Питання суспільної небезпечності підкупу свідка, експерта, спеціаліста (статті 370-4, 370-5 проекту) також врегульовані чинним законом, зокрема статтею 386 КК, якою передбачено відповідальність за підкуп свідка, потерпілого чи експерта з метою примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку.

2. Визнання воєнного стану кваліфікуючою ознакою пропонуваних до криміналізації діянь потребує належного обґрунтування, оскільки, відповідно до пункту 11 частини першої статті 67 КК України, вчинення злочину із використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій є обставиною, що обтяжує покарання, а отже – враховується судом при визначенні його виду та розміру.

3. Пропозиції щодо змін кримінального закону доцільно формулювати з огляду на: співвідношення очікуваної користі й шкоди, адекватність засобів впливу й соціальну природу об'єктів правового регулювання, оскільки кримінально-правова заборона є ефективною лише за умови забезпечення невідворотності відповідальності за злочин та дотримання принципу рівності перед законом і судом.

Таким чином, реалізація рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя» щодо необхідності «розгляду питання внесення змін до Кримінального кодексу України в частині посилення кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення у сфері правосуддя, передбачивши покарання у виді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна» потребує перегляду санкцій *чинних норм про відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення*, що вчиняються у сфері правосуддя, а не запровадження нових підстав кримінальної відповідальності.

Загалом варто зазначити, що ефективність покарання залежить не лише від суворості санкції кримінально-правової норми, а і від реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності, адже саме безкарність (а не м'якість покарань, які призначаються судами за вчинення відповідного кримінального правопорушення) є у цьому разі тим підґрунтям, на якому формується й поширюється корупційна поведінка у сфері правосуддя.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*